

समाजशास्त्र

ભારતીય સમાજનું માળખું

સેમ- 1 - P-102- Core/Elective

યુનીટ – 1

ભારતીય સમાજની સામાજિક સાંસ્કૃતિક ખાસિયતો

- સામાજિક વિવિધતા- વિવિધતા માં એકતા
- સાંસ્કૃતિક વૈવિધ્ય- સાતત્ય
- સહિષ્ણુતા
- બિનસાંપ્રદાયિકતા અને બહુત્વવાદની નીતિ

અનુસુચિત આદિજાતિની વ્યાખ્યા અને લક્ષણો

- વ્યાખ્યા:- મુકજી- આદિવાસી એક પ્રદેશ, ભાષા, સામાજિક નિયમો અને આર્થિક પ્રવૃત્તિમાં સમાનતા ધરાવતું પ્રાદેશિક જૂથ છે.
- લક્ષણો:-
  - કુટુંબનાં બનેલો સમુદાય
  - સમાન ભાષા-બોલી- નિશ્ચિત પ્રદેશ
  - વિશિષ્ટ નામ- અંતવિવાહી જૂથ
  - નિયમો અને નિષેધો- રાજકીય સંગઠન
  - સમાન સંસ્કૃતિ- કાર્યોનાં વિશેષીકરણનો અભાવ
  - પ્રવાગૃહી- દરજ્જા સમાનતા- ધર્મ

યુનીટ - 2   જ્ઞાતિ સંસ્થા

- જ્ઞાતિના લક્ષણો:-

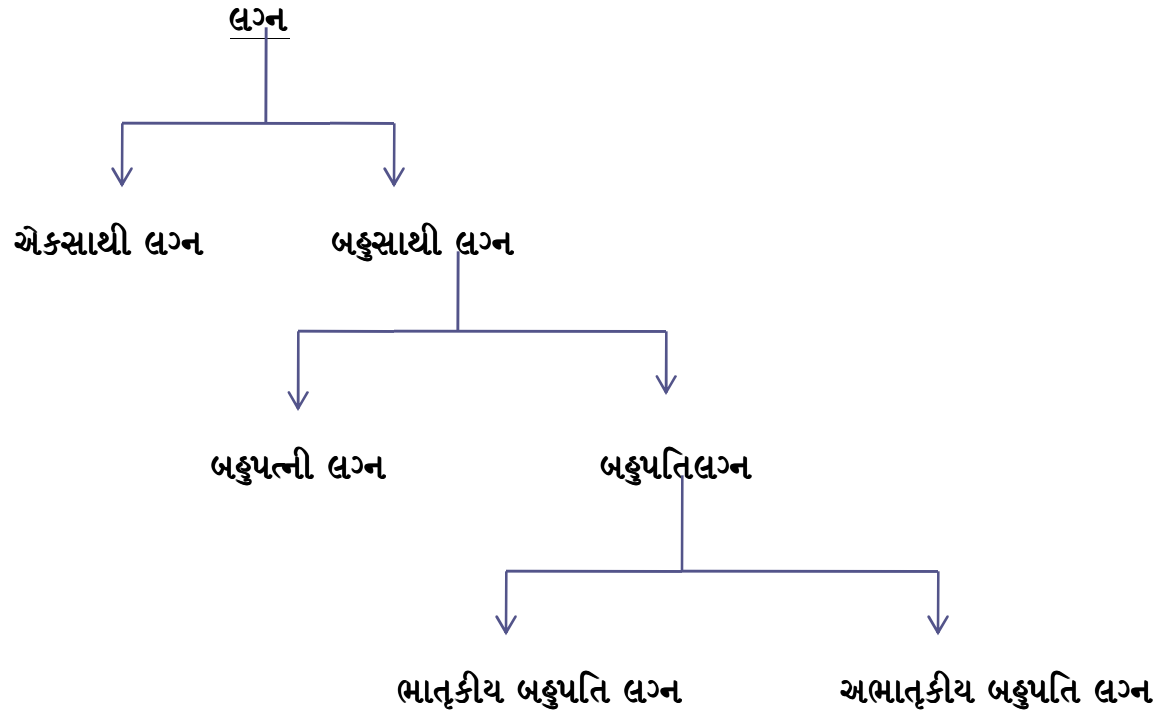
- હિન્દુસમાજનું જુદા જુદા ખંડોમાં વિભાજન
- કોટિક્રમ
- ખાનપાન અને સામાજિક વ્યવહાર અંગેના પ્રતિબંધો
- નાગરિક તથા ધાર્મિક અસમર્થતાઓ
- ધંધાની પસંદગી ઉપર અંકુશો
- લગ્ન પરનાં પ્રતિબંધો

જ્ઞાતિ સંઘર્ષનાં અર્થ અને તેનાં કારણો :-

- **અર્થ:-** સામાન્ય સંજોગોમાં જુદી જુદી જ્ઞાતિઓ વચ્ચે પરસ્પર વૈમનસ્યની લાગણી વ્યક્ત થતી હોય અસહકાર આચરવામાં આવતો હોય અમુક લક્ષણ ચિત્તો વ્યક્ત થતા. હોય ત્યારે તે ઘટનાને આશિંક સ્વરુપનાં જ્ઞાતિ સંઘર્ષ કહેવાય.
- **જ્ઞાતિ સંઘર્ષ નાં કારણો:-**
  - બ્રિટિશ સરકારની નીતિ
  - સુધારણા ચળવળ
  - સંસ્કૃતિકરણ
  - જ્ઞાતિઓનો રાજકારણમાં પ્રવેશ.
  - જજમાની વ્યવસ્થાનું વિઘટન- વર્ચસ્વી જ્ઞાતિ
  - લોકશાહી પ્રક્રિયા- વિકાસ માટે ની નવી તકો
  - સામાજિક ગતિશીલતા માટેની મહત્વાકાંક્ષા- આંતરજ્ઞાતિય લગ્નો

યુનીટ - 3   લગ્નસંસ્થા

- લગ્નના પ્રકાર

अंतल०नना नियमोः-

- ज्ञाति अंतल०न
- गाम के प्रादेशिक अंतल०न
- पसंदगी विषयक ल०न
- अनुलोम ल०न

• ब्रह्मिल०ननां नियमोः-

- समान रुधिर ल०ननिषेध
- सपिंड ल०ननिषेध
- सगोत्र ल०ननिषेध
- सप्रवेर ल०ननिषेध

યુનીટ - 4

ભારતીય સમાજ અને સામાજિક કાનૂનીકરણ

- સ્પેશિયલ મેરેજ એક્ટ-1954:-

- અમલનું ક્ષેત્ર- એક્ટમાં આવરી લેવાયેલી બાબતો
- લગ્નની કાયદેસરતા માટેની શરતો- લગ્નની સોગંધવિધિ
- લગ્નનું પ્રમાણપત્ર અને રજીસ્ટ્રેશન- ન્યાયિક પૃથગ્વાસ
- પારસ્પરિક સંમતિથી છૂટાછેડા

अस्पृश्यता निवारण धारो, 1976:-

- अस्पृश्यता अने नागरिक अधिकारो- भारतनां बंधारणनी
कलम- 17
- प्रोटैक्शन ओइ सिविल राईटस ऐक्ट हेठणनी जोगवाठओ.